

การเรียนรู้การสอนออนไลน์เชิงรุกสำหรับนิสิตครู Online Active Learning and Teaching for Teacher Education

พระชัชชนพงษ์ สุรปณโญ^{1,*}
Phra Chatsaphon Surapanyo^{1,*}

(Received: Jul 15, 2021; Revised: Aug 20, 2021; Accepted: Sep 13, 2021)

บทคัดย่อ

สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้ต้องปรับการเรียนการสอนเป็นออนไลน์ทั้งหมดส่งผลให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามมาหลายส่วนทั้งนี้ ผู้เขียนอยู่ในฐานะรับผิดชอบสอนนิสิตครู จึงเกิดข้อคำถามขึ้นว่าควรจะดำเนินการเรียนการสอนออนไลน์อย่างไรให้มีประสิทธิภาพ อันนำมาสู่หัวข้อบทความวิชาการว่า “การเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกสำหรับนิสิตครู ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนออนไลน์ และการเรียนรู้เชิงรุกจากเอกสารทางวิชาการด้วยวิธีพรรณนา ซึ่งได้ข้อค้นพบว่า การเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกมี 8 ส่วน ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน นโยบายการเรียนการสอน เนื้อหาสาระ เครื่องมือใช้สอนออนไลน์ การนัดหมาย แหล่งเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนการสอน โดยส่วนของกิจกรรมการเรียนการสอนจัดว่าเป็นส่วนที่มีความสำคัญสำหรับการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกสำหรับนิสิตครู เพราะผู้สอนและผู้เรียนจะต้องดำเนินกิจกรรมร่วมกันในชั้นเรียนที่ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสร้างความสนใจ ขั้นเชื่อมโยงความรู้ ขั้นบรรยาย ขั้นสร้างองค์ความรู้ ขั้นอภิปรายร่วมกัน และขั้นสรุปบทเรียน

คำสำคัญ: การเรียนการสอนออนไลน์ การเรียนรู้เชิงรุก

¹ อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, บุรีรัมย์ 31000

Lecture of Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buriram 31000, Thailand

* Corresponding author, e-mail: Surapanyo@hotmail.com

ABSTRACT

According to the epidemic situation of COVID-19, online learning and teaching needs to be applied in all instructions. As a result, there are many problems of instruction. The writer of this article, as a lecturer of teacher students, there has a question “how online learning and teaching be effective?”. This leads to this academic article titled “Online Active Learning and Teaching for Pre-Service Teaching Education”. This academic article aimed to present new knowledge by analyzing and synthesizing the concepts of online learning and teaching and proactive learning using descriptive method. It was found that proactive online learning and teaching included 8 crucial parts: instructors, learners, learning and teaching policy, content, online teaching tools, appointment, additional learning sources, and teaching and learning activities that each section proposed the details of its own concrete operation. The part of teaching and learning activity was important for online active learning and teaching for teacher education students because of teachers and learners had to have activities together in class. There were 6 steps: Interest generation; Knowledge linkage; Description; Body of knowledge building; Group discussion; and Lesson summary.

Keywords: Online learning and teaching, Proactive learning

บทนำ

การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลต่อความไม่ปลอดภัยในการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นวงกว้างระดับโลก โรคนี้เกิดจากไวรัสโคโรนา (Coronavirus) ติดเชื้อทางระบบหายใจ ซึ่งพบผู้ป่วยคนแรกเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 ที่ประเทศจีน จากนั้นโรคนี้อันตรายแพร่ระบาดไปทั่วโลกและรุนแรงขึ้นจนถึงปัจจุบัน (สยามพร ศิรินาวิน, 2563, น. 11-12) สถิติผู้ติดเชื้อโควิด-19 เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2564 ทั่วโลกติดเชื้อสะสม 187,554,253 คน เสียชีวิต 4,046,806 คน และประเทศที่ติดเชื้อสูงสุด 3 อันดับ คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอินเดีย และประเทศบราซิล ส่วนประเทศไทยอันดับ 63 ติดเชื้อสะสม 363,029 คน และเสียชีวิต 2,934 คน (กรมอนามัย, 2562) ดังนั้น จึงส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคม เรียกว่า วิถีชีวิตใหม่ (New normal) หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม เนื่องจากมีบางสิ่งมากระทบจนแนวทางการปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยอย่างเป็นปกติและเคยคาดหมายล่วงหน้าได้ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ภายใต้หลักมาตรฐานใหม่ทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะการเรียนการสอนที่ต้องนำเทคโนโลยีมาใช้ดำเนินการ (เทียน ทองแก้ว, 2563, น. 4-5)

การเรียนการสอนออนไลน์ (Online learning and teaching) เป็นการนำอินเทอร์เน็ต มาใช้เพื่อการเรียนการสอน โดยกำหนดกิจกรรมด้วยวิธีสอนที่หลากหลายมีการนำเสนอข้อมูล เนื้อหา สืบค้นแบบดิจิทัล การสื่อสาร การปฏิสัมพันธ์กันและการวัดและประเมินผลผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (ฐาปนีย์ ธรรมเมธา, 2557, น. 5)

การเรียนการสอนแบบนี้ ส่วนหนึ่งไม่มีข้อจำกัดเหมือนเรียนในห้องเรียน คือ สามารถเรียนได้จากที่บ้าน ที่ทำงาน มีความยืดหยุ่นด้านเวลา (โอภาส เกาไสยาภรณ์, วสันต์ อดิษฐ์ และอนุชิต งามขจรวิวัฒน์, 2560, น. 4) แต่การเรียนการสอนออนไลน์พบปัญหาหลายส่วน เช่น ความไม่พร้อมของเทคโนโลยี ขาดการปฏิสัมพันธ์กันขาดความสนใจในการเรียน เป็นต้น (ฐาปนีย์ ธรรมเมธา, 2557, น. 17-18) รวมถึงปัญหาการติดสื่อออนไลน์จนขาดความสนใจการเรียน (เมธาวี จำเนียร และกรกฎ จำเนียร, 2561, น. 118) และมีผลการสำรวจ พบว่า การเรียนการสอนออนไลน์ช่วงโควิด-19 นักศึกษาขาดการปฏิสัมพันธ์กัน และขาดแรงกระตุ้น (เสถียร พูลผล และปฏิพล อรรถนพบริบูรณ์, 2563, น. 36) ฉะนั้น การเรียนการสอนจึงต้องจัดแบบการเรียนรู้เชิงรุกส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดขั้นสูง ทั้งการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผลข้อมูล เพื่อช่วยผู้เรียนให้เกิดแรงจูงใจในการเรียน ชี้นำตนเองให้เฝ้าเรียนรู้ตลอดชีวิต (เยาวเรศ ภัคติจิตร, 2557, น. 1) มีปฏิสัมพันธ์ศึกษาเนื้อหา ลงมือเขียน การตั้งคำถาม อภิปรายและปฏิบัติ (วัชรี เกษพิชัยณรงค์ และน้ำค้าง ศรีวัฒนาโรทัย, 2555, น. 4)

ด้วยเหตุผลข้างต้น รวมถึงปัจจุบัน ผู้เขียนได้ดำเนินการเรียนการสอนออนไลน์นิสิตครู และเจอปัญหาในลักษณะดังกล่าว จึงต้องการให้การเรียนการสอนออนไลน์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งผู้สอนและผู้เรียน บทความวิชาการนี้ จึงมีเจตนาที่จะนำเสนอองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกสำหรับนิสิตครู เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมต่อไป

การเรียนการสอนออนไลน์

ปัจจุบันการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะมีลักษณะออนไลน์ทั้งหมด ดังนั้น เพื่อให้การเรียนการสอนออนไลน์มีประสิทธิภาพ จึงต้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนออนไลน์ ดังนี้

1. ความหมายของการเรียนการสอนออนไลน์

การเรียนการสอนออนไลน์ หมายถึง การดำเนินการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยใช้ร่วมกับเนื้อหาที่เป็นสื่อประสม ระบบการเรียนการสอน ซึ่งผู้สอนและผู้เรียน ใช้เป็นช่องทางติดต่อสื่อสารกัน มีส่วนประกอบสำคัญ ได้แก่ การจัดการระบบ เนื้อหาหรือการจัดกิจกรรม เครื่องมือช่วยจัดการเรียนการสอน การปฏิสัมพันธ์และกระบวนการในการเรียนการสอน (อมรเทพ เทพวิจิต, 2552, น. 1) การเรียนการสอนออนไลน์ดำเนินการผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ (Television) ซีดีรอม/ดีวีดี (CD-ROM/DVD) เครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet) โทรศัพท์มือถือ (Mobile phone) ฯลฯ (อาณัติ รัตนธิรกุล, 2553, น. 15)

ทั้งนี้ การเรียนการสอนออนไลน์เป็นการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตลักษณะออนไลน์แบบผ่านสาย (Local area network) และไร้สาย (Wireless) โดยการเรียนการสอนออนไลน์จะถูกออกแบบให้เหมือนหรือใกล้เคียงกับการเรียนการสอนในห้องเรียนปกติ ใช้โปรแกรมระบบการจัดการเรียนการสอน (Learning management system) (ฐาปนีย์ ธรรมเมธา, 2557, น. 5)

อาณัติ รัตนธิรกุล (2553, น. 15) ยังกล่าวอีกว่า ผู้เรียนสามารถเข้าเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองได้ตามอัธยาศัยได้ทุกที่ทุกเวลา โดยผ่านเว็บไซต์ในรูปแบบมัลติมีเดีย ทั้งแบบข้อความ เสียง ภาพเคลื่อนไหว และวิดีโอ

ผู้สอนและผู้เรียนสามารถโต้ตอบได้เสมือนการนั่งอยู่ในห้องปกติ นับเป็นการช่วยให้ลดช่องทางการศึกษาอย่างแท้จริง ทำให้ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้เท่าเทียม ลดขีดจำกัดด้านต่างๆ ลง ดังที่ อมรเทพ เทพวิจิต (2552, น. 1) เสนอว่า การเรียนแบบนี้ ไม่มีขีดจำกัดด้านระยะทาง เวลาและสถานที่ตอบสนองต่อความสนใจ และความสามารถของผู้เรียน ได้เป็นอย่างดี รวมถึงเป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอีกด้วย (ฐาปนีย์ ธรรมเมธา, 2557, น. 5) และยังสามารถเรียนได้ทุกที่ทุกเวลา (Khan, 2011, p. 2)

สรุปได้ว่า การเรียนการสอนออนไลน์ เป็นการดำเนินการเรียนการสอนในลักษณะเดียวกันกับในห้องเรียน มีการใช้สื่อผสมผสาน แต่เป็นการดำเนินการผ่านช่องทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และเรียนรู้ได้ไม่มีข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ ทั้งนี้ ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่าการเรียนการสอนออนไลน์ ต้องดำเนินการให้ครอบคลุมทุกส่วนตามองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องการเรียนการสอน เช่น ออกแบบ จัดกิจกรรม และการวัดและประเมินผล ฯลฯ เพียงแต่ใช้เครื่องมือเทคโนโลยี และช่องทางออนไลน์เข้ามาร่วมในการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

2. องค์ประกอบการเรียนการสอนออนไลน์

องค์ประกอบการเรียนการสอนออนไลน์ตามที่ฐาปนีย์ ธรรมเมธา (2557, น. 11-16) เสนอไว้ 6 ส่วน ได้แก่ เนื้อหาและสื่อ เครื่องมือและการสื่อสาร การปฏิสัมพันธ์ การวัดและประเมินผล การสนับสนุน และผู้สอนและผู้เรียนผู้เขียนได้นำมากำหนดเป็นองค์ประกอบหลัก นอกจากนั้น ได้ศึกษาองค์ประกอบการเรียนการสอนออนไลน์ที่เสนอจากนักวิชาการท่านอื่น เช่น โอภาส เกาไศยาภรณ์, วสันต์ อดิศักดิ์ และอนุชิต งามขจรวิวัฒน์ (2560, น. 6-7) เสนอไว้ 7 ส่วน รวมถึงส่วนประกอบที่เสนอในบทความวิชาการของวิทยา วาโย, อภิรตี เจริญนุกูล, ฉัตรสุตา กานกายนต์ และจรรยา คนใหญ่ (2563, น. 285-298) ผู้เขียนนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ดังนี้

2.1 เนื้อหาสาระและสื่อ (Content and instruction media) เป็นส่วนที่ผู้สอนรวบรวมขึ้นอย่างเป็นระบบมีทั้งแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ เพื่อให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าคิดวิเคราะห์อย่างมีหลักการและเหตุผลตามเนื้อหาสาระที่จัดเตรียมไว้แล้ว โดยถ่ายทอดผ่านสื่อการสอน เพื่อใช้แทนการเรียนจากผู้สอนในชั้นเรียน ทั้งนี้ การออกแบบเนื้อหาจะต้องยึดหลักความชัดเจน ความสมบูรณ์ วัดความรู้ความเข้าใจได้ และเหมาะสมกับผู้เรียน นอกจากนั้น วิทยา วาโย, อภิรตี เจริญนุกูล, ฉัตรสุตา กานกายนต์ และจรรยา คนใหญ่ (2563, น. 288-289) มองว่าเนื้อหาควรออกแบบโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ของรายวิชา มีการวางแผนผังรายวิชาที่สอนให้ชัดเจนเพื่อเป็นระบบเชื่อมโยงไปสู่เนื้อหาต่างๆ ในบทเรียน รวมถึงเนื้อหา ข้อความชัดเจน กระชับ เข้าใจง่าย ทันสมัย จัดลำดับที่เหมาะสม หัวข้อต่างๆ เชื่อมโยงกัน รวมถึงเนื้อหาในบทเรียนผู้เรียนควรศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในภายหลังจากการเรียนการสอนออนไลน์เสร็จแล้ว

2.2 เครื่องมือและการสื่อสารเป็นการอาศัยเทคโนโลยีหลายประเภท ซึ่งผู้สอนเลือกใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและความสะดวก เพื่อส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอน เครื่องมือและการสื่อสาร เช่น ระบบการจัดการเรียนการสอน เครื่องมือสื่อสารทางออนไลน์ กลยุทธ์วิธีสอน เทคนิคการเรียนการสอน เป็นต้น ส่วนวิทยา วาโย, อภิรตี เจริญนุกูล, ฉัตรสุตา กานกายนต์ และจรรยา คนใหญ่ (2563, น. 298) ได้เสนอข้อมูลเพิ่มเติมว่า สื่อการสอนที่ดีต้องช่วยให้ผู้เรียนทำความเข้าใจเนื้อหาขณะที่เรียนได้ การใช้สื่อแปลกใหม่ ดึงดูดความสนใจ กระตุ้นการเรียน เช่น วิดีโอ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว สถานการณ์จำลอง บทความวิชาการ เป็นต้น รวมถึงผู้สอนต้องเลือกใช้สื่อให้

เหมาะสม เช่น ขนาดตัวอักษร สี ความคมชัดของรูปภาพ ความถูกต้องของข้อมูล สื่อที่ใช้สอดคล้องกับเนื้อหา และใช้แหล่งเรียนรู้หลากหลาย ได้แก่ หนังสือ ตำรา E-Book เป็นต้น

ส่วนกระบวนการจัดการเรียนรู้ (Learning process) เป็นการออกแบบตามหัวข้อ วัตถุประสงค์ เนื้อหา สื่อการสอน กิจกรรม วิธีการวัดและประเมินผล โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยออกแบบวิธีการเรียนการสอนผ่านการวิเคราะห์ วางแผนออกแบบ นำไปใช้ พัฒนา ประเมินผล และผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ได้ตามสภาพจริง (Authentic learning)

2.3 การปฏิสัมพันธ์ เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาการใช้สื่อสาระระหว่างผู้สอนและผู้เรียนให้เข้าใจกัน ในการเรียนการสอน ผู้สอนทราบความก้าวหน้าของผู้เรียน สามารถวินิจฉัยและกำหนดแนวทางการสอนได้ถูกต้อง ทั้งนี้ การปฏิสัมพันธ์แบ่งเป็น 1) แบบประสานเวลา (Synchronous) เช่น Chat, IRC, MUDs, ข้อความ, เครื่องมือประชุมทางวิดีโอ เป็นต้น 2) แบบไม่ประสานเวลา (Asynchronous) เช่น อีเมล เครื่องมือทางสังคม (เช่น Line, Facebook, Twitter, Google, YouTube ฯลฯ) นอกจากนี้ ยังมีเครื่องมือการเข้าถึงระยะไกลเครื่องมือผ่านทางบนอินเทอร์เน็ต เช่น ข้อความ ภาพกราฟิก ฯลฯ และเครื่องมือค้นหาผ่านอินเทอร์เน็ต

ส่วนการสื่อสารแบ่งออกเป็น 2 ชนิด 1) การสื่อสารทางเดียว (One-Way Communication) เช่น วิดีโอ สไลด์นำเสนอข้อมูล (Power Point) ภาพนิ่ง สถานการณ์จำลอง กรณีศึกษา เป็นการสื่อสารที่ไม่มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน 2) การสื่อสารสองทาง (Two-Way Communication) เช่น คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ระบบการจัดบทเรียน (LMS) การเรียนผ่านแอปพลิเคชัน การประชุมทางวิดีโอ เช่น Google Hangout Meet, Zoom Meet, Google Meet, Microsoft Teams เป็นต้น โดยผู้สอนและผู้เรียนสนทนาร่วมกันในขณะเรียน (วิทยา วาโย, อภริตี เจริญนุกูล, ฉัตรสุตา กานกายนต์ และจรรยา คนใหญ่, 2563, น. 289)

2.4 การวัดและประเมินผล โดยการเรียนรู้แบบออนไลน์ต้องใช้หลักการวัดและประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งประเมินระหว่างเรียน (Formative evaluation) ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการเองเป็นหลัก ผู้สอนให้คำแนะนำช่วยเหลือ เช่น การตั้งคำถาม การสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน การสะท้อนคิด เป็นต้น ส่วนการประเมินหลักเรียน (Summative evaluation) เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยผู้สอน เช่น ตอบคำถาม ทำแบบทดสอบการนำเสนองาน เพื่อเป็นการตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียนนอกจากนั้น วิทยา วาโย, อภริตี เจริญนุกูล, ฉัตรสุตา กานกายนต์ และจรรยา คนใหญ่ (2563, น. 290) เสนอว่าควรใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงรวมถึงควรส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในการทดสอบทางออนไลน์ เพื่อป้องกันกาทุจริตการสอบโดยกำหนดวิธีสอบที่ชัดเจน การจัดเรียงข้อสอบแบบสุ่ม กำหนดเวลาสิ้นสุดในการใช้งานระบบ และเปิดกล่องข้อสอบ

2.5 การสนับสนุนการเรียนแบ่งเป็น 1) ด้านเทคนิค (Technical support) เป็นเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตอุปกรณ์มือถือ เครื่องมือออนไลน์ การจัดเก็บข้อมูลบนฮาร์ดไดรฟ์ เครื่องมือช่วยพัฒนาซอฟต์แวร์การนำเสนอ สื่อการสอนซีรฟ์เวอร์และแอปพลิเคชันที่เกี่ยวข้อง ส่วนระบบเครือข่ายที่ใช้ในการเรียนการสอนออนไลน์ (วิทยา วาโย, อภริตี เจริญนุกูล, ฉัตรสุตา กานกายนต์ และจรรยา คนใหญ่, 2563, น. 290) สามารถใช้ระบบเครือข่ายภายในสถาบัน และนอกสถาบัน โดยผู้เรียนใช้เข้าถึงการเรียนการสอน

ออนไลน์ได้ทุกที่ ทุกเวลา และการสืบค้นข้อมูล 2) ด้านวิชาการ คือ การให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำด้านการเรียนการสอนและด้านหลักสูตร แล 3) ด้านสังคม เป็นสิ่งที่นำมาทดแทนการเรียนการสอนแบบปกติที่ขาดหายไป การให้กำลังใจผู้เรียนเพื่อบรรลุเป้าหมาย

2.6 ผู้สอนและผู้เรียน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการเรียนการสอนออนไลน์มากทั้งประเด็นความพร้อมของผู้สอนและผู้เรียน เจตคติ ความรู้ ความเข้าใจในระบบการเรียนการสอน การปฏิบัติที่ถูกต้อง ส่วนข้อเสนอผู้เรียนและผู้สอนของวิทยา วาโย, อภิรตี เจริญกุล, ฉัตรสุดา กานกายนต์ และจรรยา คนใหญ่ (2563, น. 287-288) จากบทความวิชาการ ดังนี้

2.6.1 ผู้สอน (Instructor) เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ ให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาและประสบการณ์ ทั้งนี้ บทบาทของผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำ เป็นพี่เลี้ยง เป็นครูฝึก อำนวยความสะดวก เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทักษะการทำงาน การใช้เทคโนโลยีการทำงานและการปฏิบัติที่เหมาะสม การพัฒนาทักษะทางอารมณ์ การอยู่ร่วมกัน และการพัฒนาตนเอง ดังนั้น ความเชี่ยวชาญของผู้สอนจึงมีส่วนทำให้บรรลุเป้าหมาย ผู้สอนต้องพัฒนาทักษะสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าขณะที่สอน และการติดตามการเข้าเรียนอย่างต่อเนื่อง เช่น ความถี่ จำนวนชั่วโมง ปัญหาอุปสรรค การช่วยเหลือเพิ่มในการเรียน การเตรียมตัวก่อนสอน การทดสอบการเรียนการสอนออนไลน์

2.6.2 ผู้เรียน (Student) เป็นผู้รับข้อมูลจากผู้สอน ซึ่งผู้เรียนต้องมีความพร้อมด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การรู้เท่าทันสื่อ การสืบค้น วิเคราะห์ข้อมูล ประเมินเนื้อหา ใช้วิจารณ์ญาณตัดสินใจเกี่ยวกับข้อมูลที่เหมาะสม และเตรียมความพร้อม เช่น การศึกษาเนื้อหาก่อนเข้าเรียน การสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากแหล่งอื่นๆ การเตรียมเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้พร้อมใช้งาน การเตรียมสถานที่ให้เหมาะสม การติดต่อสื่อสารกับผู้สอน มีความรับผิดชอบตนเองส่งงานที่มอบหมาย มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ทบทวนความรู้ที่เรียน และมีคุณธรรมจริยธรรม

สรุปได้ว่า องค์ประกอบการเรียนการสอนออนไลน์เป็นส่วนที่สำคัญต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอนออนไลน์ให้บรรลุเป้าหมาย ประกอบด้วย 6 ส่วน ได้แก่ เนื้อหาสาระและสื่อ เครื่องมือการสื่อสาร การปฏิสัมพันธ์ การวัดและประเมินผลการสนับสนุนและผู้สอนและผู้เรียน ทั้งนี้ ผู้เขียนคิดเห็นว่า องค์ประกอบการเรียนการสอนออนไลน์ควรประกอบด้วย 8 ส่วน ได้แก่ 1) ผู้สอน 2) ผู้เรียน 3) นโยบายการเรียนการสอน 4) เนื้อหาสาระ 5) เครื่องมือใช้สอนออนไลน์ 6) การนัดหมาย 7) แหล่งเรียนรู้เสริม 8) วิธีสอน โดยผู้เขียนจะนำองค์ประกอบเหล่านี้ไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน เพื่อนำเสนอในหัวข้อการเรียนการสอนออนไลน์แบบเชิงรุกต่อไป

การเรียนรู้เชิงรุก

1. ความหมายการเรียนรู้เชิงรุก

การเรียนรู้เชิงรุกมีนัยการศึกษาสำคัญหลายท่าน เช่น อภรณ์ ใจเที่ยง (2553, น. 100) พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเยาว์ ยินดีสุข (2560, น. 94) Bonwell and Eison (1991, pp. 1-2) Harvard University (2018) ให้ความหมายไว้ในแนวทางเดียวกัน สามารถสังเคราะห์ได้ว่าการเรียนรู้เชิงรุก หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น

สำคัญ การจัดกิจกรรมของผู้สอนจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฟัง อ่าน เขียน ท่องจำ และแสดงความคิดเห็น ขณะเดียวกันผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือทำศึกษา ค้นคว้า และสรุปผล โดยผ่านวิธีการสอนแบบอภิปราย แก้ปัญหา อภิปรายกลุ่ม ใช้สถานการณ์จำลองกรณีศึกษา บทบาทสมมติ รวมถึงกิจกรรมอื่นๆ ที่ผู้เรียนจะต้อง นำมาใช้ประโยชน์ในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ในการสถานการณ์ใหม่ นอกจากนั้น Michael & Modell (2003, pp. 44-45) ยังได้เสนอเพิ่มเติมว่า การเรียนรู้เชิงรุกเป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Engage) ในการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนเปลี่ยนความคิดหรือพฤติกรรมผ่านประสบการณ์ตรงจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า การเรียนรู้เชิงรุกเป็นการให้ความสำคัญกับผู้เรียนมากกว่าผู้สอน ดังนั้น การเรียนการสอนจะออกมาในลักษณะให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ มีการปฏิสัมพันธ์และมีส่วนร่วมทั้งนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า นอกจากเน้นที่ผู้เรียนแล้ว ผู้สอนต้องมีลักษณะเชิงรุกด้วย เช่น การเตรียมการสอน การจัดกิจกรรม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อ กิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นเชิงรุกด้วย

2. ลักษณะการเรียนรู้เชิงรุก

การเรียนรู้เชิงรุกมีลักษณะสำคัญตามที่ ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2553, น. 84-85) ได้เสนอไว้เป็นหลัก รวมถึงมีนักการศึกษาท่านอื่นๆ เช่น Shenker, Bernstein (1996, p. 1) และ Silberman (1996, p. 11) เป็นต้น ที่ผู้เขียนนำมาเสนอเพิ่มเติมโดยจัดกลุ่มได้ 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

2.1 ผู้สอนเน้นพัฒนาทักษะให้ผู้เรียนโดยผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ และจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ได้ด้วยตนเองผู้สอนอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนลงมือทำ

2.2 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนให้มากที่สุด สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ปฏิสัมพันธ์ มีส่วนร่วมในการเรียนเน้นการลงมือกระทำ (การอ่าน การอภิปรายและการเขียน การสนทนาพูดคุย การฟังพาดูอาศัยกันในการเรียนรู้ เป็นต้น) รับผิดชอบร่วมกันมีวินัยการทำงาน แบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ และการวางแผนการทำงาน ได้แก่ 1) ผู้เรียนลงมือเขียน เพื่อให้เกิดมวลความรู้ และความคิดใหม่ๆ 2) ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดการอ่านเชิงรุก เช่น การตรวจเอกสารรายงาน เอกสารสรุปการบันทึกย่อ สามารถช่วยให้ผู้เรียนประมวลสิ่งที่อ่านได้ 3) ผู้เรียนพูดคุยและรับฟังผู้สอนตอบคำถามหรืออธิบายประเด็นบางเรื่อง ผู้เรียนจัดระเบียบข้อมูลที่ฟัง และฟังอย่างมีความหมาย ทั้งนี้กิจกรรมแบ่งเวลาออกเป็นช่วงๆ ทั้งการฟังบรรยาย เพื่อซึมซับสิ่งที่ได้ยินและหาความหมายของการฟัง และตอบคำถามก่อนเริ่มกิจกรรม เพื่อกระตุ้นความคิดผู้เรียนอยากจะทำคำตอบ และ 4) เมื่อเรียนจบแต่ละวิชา ผู้เรียนสะท้อนความคิดในสิ่งที่ได้เรียนกับสิ่งที่เพิ่งรู้ หรือนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ โดยให้ผู้เรียนคิดทบทวน และบอกให้ผู้อื่นรู้ว่าได้ความรู้อะไรบ้าง เป็นการสะท้อนความรู้ให้เพื่อนๆ เพื่อเพิ่มความสามารถในการเก็บกักความรู้ของผู้เรียนไว้ได้นาน

2.3 กิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งเน้นพัฒนาการคิดขั้นสูง การคิดวิเคราะห์สังเคราะห์และประเมินผล การแก้ปัญหา และประยุกต์ใช้กิจกรรมสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนอ่าน ฟัง ฟัง คิดอย่างลึกซึ้ง และจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเองบูรณาการความรู้ ข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ

สรุปได้ว่า การเรียนรู้เชิงรุกจะมีลักษณะของผู้สอนและผู้เรียนเฉพาะ โดยผู้สอนจะเน้นการอำนวยความสะดวกการเรียนการสอนให้ผู้เรียน ขณะเดียวกันผู้เรียนได้ลงมือทำการสื่อสาร ผึกทักษะต่างๆ เช่น การคิด การทำงาน ฯลฯ และสะท้อนปัญหา อย่างไรก็ตามผู้เขียนมีความคิดว่า การเรียนรู้เชิงรุกจะต้องเริ่มจากผู้สอนก่อน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เชิงรุกตาม

3. ขั้นตอนการเรียนรู้เชิงรุก

ขั้นตอนการเรียนรู้เชิงรุกที่เสนอโดย Baldwin and Williams (1988, p. 187) แบ่งเป็น 4 ชั้น ได้แก่ 1) ชั้นเตรียมความพร้อม เป็นขั้นที่ผู้สอนนำผู้เรียนเข้าสู่บทเรียน โดยการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น มีความอยากที่จะเรียนรู้ต่อไป 2) ชั้นปฏิบัติงานกลุ่ม เป็นขั้นที่ครูให้ผู้เรียนเข้ากลุ่มย่อยเพื่อทำงานร่วมกันและสรุปความคิดเห็นของกลุ่มอีกครั้งโดยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างกลุ่มอื่นๆ 3) ชั้นประยุกต์ใช้ เป็นขั้นที่ผู้เรียนทำแบบฝึกหัด หรือทำแบบทดสอบหลังเรียน และ 4) ชั้นติดตามผล เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าอย่างอิสระเพิ่มเติม จัดทำรายงาน หรือเขียนบันทึกประจำวัน และเขียนสรุปความรู้ที่ได้รับส่วนขั้นตอนการเรียนรู้เชิงรุกที่ Johnson and Johnson (1991, pp. 29-30) ดังนี้

3.1 ขั้นนำ ผู้เรียนเห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาที่จะสอนกับสิ่งที่ผู้เรียนมีพื้นฐานมาก่อนแล้ว พร้อมทั้งระบุดูโครงสร้างของเนื้อหา แนวคิด ประเด็นหลักในการสอนผู้เรียนจะเห็นความสำคัญและอยากเรียนรู้เรื่องนั้นมากขึ้น (3-5 นาที)

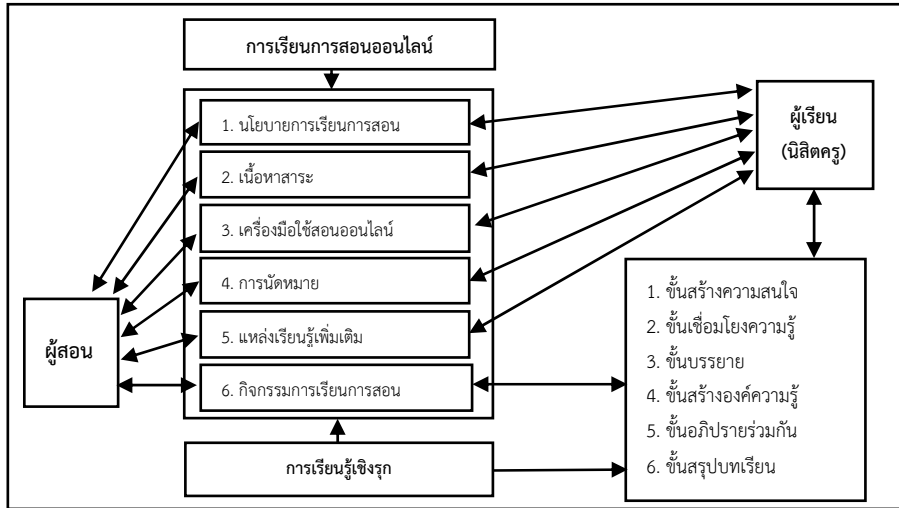
3.2 ขั้นสอน ผู้สอนดำเนินการสอนตามเนื้อหา ด้วยกิจกรรมอื่นๆ ปกติแล้วผู้สอนมักจะสอนติดต่อกันเป็นเวลานาน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเฉื่อย และไม่กระตุ้นการเรียนรู้ ทั้งนี้ สมาธิหรือความสนใจของผู้เรียนจะลดลงอย่างรวดเร็วภายใน 15 นาที ดังนั้น การเรียนการสอนจึงแนะนำการสอน 10-15 นาที ตามด้วยกิจกรรมอื่นๆ 3-4 นาที เพื่อปรับเปลี่ยนบรรยากาศและให้โอกาสผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน เช่น การตั้งคำถามให้ตอบ หรือให้ช่วยกันคิดเป็นกลุ่มเพื่อตอบ ผู้เรียนจะมีความเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น และจำได้นานกว่าการอภิปรายร่วมกัน ผู้สอนทำการสอนซ้ำ โดยสอนเนื้อหาสลับกับกิจกรรมเรื่อยๆ จนใกล้หมดเวลาทำกิจกรรม (10-15 นาที)

3.3 ขั้นสรุปผู้เรียนสรุปเนื้อหาที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเองโดยสรุปจากความเข้าใจของตนเองผ่านการเขียนใจความสำคัญของเนื้อหาลงในกระดาษ และแลกเปลี่ยนกับเพื่อนๆ อ่านหรือผู้สอนสุ่มให้ผู้เรียนมาอ่านหน้าชั้นเรียน (4-5 นาที)

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการเรียนรู้เชิงรุก มีขั้นเตรียมหรือขั้นนำ คือ การสร้างแรงจูงใจหรือเชื่อมโยงความรู้เดิมกับใหม่ ขั้นสอน โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม รวมถึงการบรรยายสลับกิจกรรมอื่นเป็นช่วงๆ ขั้นสรุปหรือประยุกต์ใช้ เป็นการทำแบบทดสอบหรือสรุปข้อมูลที่ได้เรียนรู้ให้เข้าใจง่ายและขั้นติดตามผล คือ การศึกษาเพิ่มเติมหรือมอบหมายงานเพิ่ม ทั้งนี้ ผู้เขียนมีความคิดเห็นต่อขั้นตอนการเรียนรู้เชิงรุก แบ่งออก 6 ชั้น ได้แก่ ขั้นสร้างความสนใจ ขั้นเชื่อมโยงความรู้ ขั้นบรรยาย ขั้นสร้างองค์ความรู้ ขั้นอภิปรายร่วมกัน และขั้นสรุปบทเรียน โดยขั้นตอนการเรียนรู้เชิงรุกทั้ง 6 ชั้นนี้ ผู้เขียนจะนำไปใช้เป็นกรอบในการนำเสนอในหัวข้อต่อไป

การเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกสำหรับนิสิตครู

องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนออนไลน์ และการเรียนรู้เชิงรุกที่ได้เสนอข้างต้น สามารถเสนอ
ในประเด็นการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกสำหรับนิสิตครู ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 การเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกสำหรับนิสิตครู

จากภาพที่ 1 ผู้เขียนนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์นำเสนอรวมกับประสบการณ์ของผู้เขียนเพื่อใช้ปฏิบัติ
ในการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกสำหรับนิสิตครูที่เป็นรูปธรรมมีดังนี้

1. ผู้สอนต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และเชี่ยวชาญในการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีการสอนออนไลน์
เช่น Google Meet, Zoom, Google Classroom, Line และ Facebook เป็นต้น พร้อมทั้ง มีทักษะการแก้ปัญหา
การใช้เครื่องมือเหล่านี้ มีเครื่องมืออื่นสำรอง และแก้ปัญหาจากการเรียนการสอน เตรียมตัวก่อนสอน ขณะเดียวกัน
มีบทบาทแนะนำเป็นที่ปรึกษา อำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะต่างๆ สร้างองค์ความรู้
และลงมือทำ

2. ผู้เรียนต้องมีความพร้อมใช้งานเครื่องมือการเรียนออนไลน์ เช่น คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก โทรศัพท์มือถือ
 ฯลฯ มีเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีทักษะการสืบค้นข้อมูล เตรียมพร้อมก่อนเรียน ทั้งเครื่องมือการเรียนออนไลน์ เนื้อหา
ที่จะเรียน สถานที่เรียน มีความรับผิดชอบต่อการเรียน มีส่วนร่วมในการเรียน และมีการปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน
ออนไลน์

3. นโยบายการเรียนการสอนก่อนและขณะดำเนินการเรียนการสอนออนไลน์แบบเชิงรุก ทั้งผู้สอนและ
ผู้เรียนต้องศึกษานโยบาย หรือแนวทางปฏิบัติของมหาวิทยาลัย หรือหน่วยงานต้นสังกัด จากเพจเฟซบุ๊ก กลุ่มไลน์
ประกาศว่าต้องทำอะไร อย่างไร เมื่อไร ทั้งส่วนการเรียนการสอน เครื่องมือใช้สอนออนไลน์ บางแห่งอาจกำหนด
ช่องทางและแนวทางให้ หรือให้ผู้สอนและผู้เรียนกำหนดแนวทางปฏิบัติเอง ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนต้องนำมากำหนด
ข้อตกลงร่วมกันในการปฏิบัติ

4. เนื้อหาสาระผู้สอนจัดรวบรวม เรียบเรียงและเตรียมให้กับผู้เรียนตามหลักสูตร หรือรายวิชานั้นๆ เพื่อใช้ในการเรียนการสอนออนไลน์แบบเชิงรุก โดยจะต้องเป็นเนื้อหาสาระที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ชัดเจน กระชับ เข้าใจง่าย เหมาะสมกับผู้เรียน ทันสมัย นำไปใช้ได้จริง จัดลำดับเนื้อหาให้เชื่อมโยงทั้งหมด พร้อมทั้งมีใบงานแบบฝึกหัด เอกสารประกอบการสอนสำหรับผู้สอนและใช้เรียนสำหรับผู้เรียน (ใช้เป็นหลัก) เพื่อให้ง่ายต่อการใช้ควรจัดทำเป็นเล่มเอกสาร หรือเป็นไฟล์ให้ดาวน์โหลดในกรณีไม่สามารถทำเอกสารได้ ข้อมูลทั้งหมดผู้สอนจัดทำในรูปแบบสไลด์นำเสนอ (Power Point) รวมถึง รูปแบบวิดีโอ เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องแล้วถ่ายทอดสู่ผู้เรียนผ่านเครื่องมือการสอนออนไลน์ เช่น Google Meet, Zoom เป็นต้น

5. เครื่องมือใช้สอนออนไลน์ ได้แก่ Google Meet, Zoom, Google Classroom, Line, Facebook, Google Hangout Meet, Microsoft Teams ทั้งนี้ เครื่องมือแต่ละประเภทผู้สอนควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนออนไลน์แบบเชิงรุก เหมาะสมกับผู้สอนและผู้เรียนใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน รวมถึงควรเตรียมเครื่องมือไว้หลายประเภท เพื่อเปลี่ยนช่องทางเมื่อเกิดปัญหา หรือใช้สื่อสารระหว่างเรียนหลายช่องทาง เช่น Line, Facebook เป็นต้น เพื่อนัดหมาย หรือสื่อสารขณะเรียน รวมถึงต้องศึกษาวิธี ขั้นตอนการใช้เครื่องมือให้ชัดเจนก่อนใช้งาน

6. การนัดหมายเป็นสร้างข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ก่อนที่จะดำเนินการเรียนการสอนว่าจะดำเนินการอย่างไร เวลาไหน ใช้เครื่องมืออะไร เตรียมพร้อมอะไรก่อนจะเรียนและสอน เช่น ประเภทเครื่องมือ การสมัครใช้งาน ปัญหาที่เกิดขึ้น ใช้งานเมื่อไร ซึ่งจะสัมพันธ์กับตารางสอนที่กำหนดในเทอมนั้นๆ หรืออาจจะตกลงเวลาที่เหมาะสมร่วมกันใหม่ การนัดหมาย สามารถใช้กลุ่ม Line, Facebook, Chat, เพจเฟซบุ๊ก โทรศัพท์ (กรณีนัดผู้เรียนรายบุคคล)

7. แหล่งเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นข้อมูลที่ผู้สอนจัดให้ผู้เรียน ได้แก่ หนังสือนี E-Book บทความ งานวิจัย วิดีโอ เพจเฟซบุ๊กข้อมูล ลิงค์เว็บไซต์เรื่องที่สอน รวมถึงแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ที่ผู้เรียนเสนอ

8. กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นการดำเนินการเรียนการสอนรายคาบผ่านการเรียนการสอนออนไลน์แบบเชิงรุกสำหรับนิสิตครูแบ่งเป็น 6 ขั้นตอนมีดังนี้

8.1 ขั้นสร้างความสนใจก่อนดำเนินการสอน ผู้สอนสร้างแรงจูงใจผู้เรียนด้วยการชมวิดิทัศน์สั้นๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องที่สอน ทายภาพปริศนา และให้ผู้เรียนเล่าเรื่องที่สนใจหรือเรื่อง ในชีวิตประจำวันแต่ละคน รวมถึงผู้สอนแนะนำวิธีการเรียนการสอนออนไลน์แบบเชิงรุก

8.2 ขั้นเชื่อมโยงความรู้ผู้สอนแจ้งขอขบช่วยเนื้อหาการเรียนทั้งหมดในคาบนั้นๆ ให้ผู้เรียนทราบ และเข้าใจภาพรวมทั้งหมด พร้อมทั้งให้แต่ละคนเล่าถึงประสบการณ์เดิม โดยเขียนเป็นประเด็น หรือเป็นภาพผ่านเครื่องมือการสอนออนไลน์ พร้อมเล่าประกอบ

8.3 ขั้นบรรยายผู้สอนเริ่มบรรยายตามสไลด์ที่เตรียมไว้ เน้นการสนทนาพูดคุยตั้งคำถาม และแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกันในห้องเรียนออนไลน์ จนครบตามเวลาที่กำหนด

8.4 ขั้นสร้างองค์ความรู้ผู้เรียนทำแบบทดสอบตามที่ผู้กำหนดไว้ในเอกสารประกอบการสอนประจำบทเรียนนั้นๆ โดยแบ่งหัวข้อให้เป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่มแล้วศึกษาข้อมูลจากเอกสารประกอบการสอน และข้อมูล

จากแหล่งเรียนรู้อื่นๆ พร้อมทั้งเขียนอธิบายสั้นๆสรุปใจความสำคัญ และสรุปในรูปแบบผังกราฟิกให้เห็นความเชื่อมโยงและเข้าใจง่าย

8.5 ชั้นอภิปรายร่วมกัน ผู้เรียนนำข้อมูลจากการสรุป นำเสนอผ่านเครื่องมือการสอนออนไลน์ เล่าให้เพื่อนฟัง สนทนาพูดคุยร่วมกัน ตั้งคำถาม-ตอบคำถามทั้งผู้เล่าและฟังสลับกันไป

8.6 ชั้นสรุปบทเรียน เป็นการเขียนสรุปเนื้อหาภาพรวมทั้งหมดตามที่ผู้เรียนเข้าใจในรูปแบบผังความคิดทั้งหมดลงในกระดาษแผ่นเดียวให้เห็นประเด็นสำคัญที่เชื่อมโยงกันเป็นลำดับขั้นตอน พร้อมทั้งให้ผู้เรียนเล่าภาพรวมทั้งหมดร่วมกัน จนครอบคลุมข้อมูลทั้งหมด

บทสรุป

การเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกสำหรับนิสิตครูที่เสนอตั้งภาพและรายละเอียดข้างต้นเกิดขึ้นจากสถานการณ์ในปัจจุบันต้องปรับการเรียนการสอนเป็นแบบออนไลน์ทั้งหมด เนื่องจากสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่มีแนวโน้มหนักสูงขึ้น และไม่มีทีท่าว่าจะลดน้อยลง ขณะเดียวกันผู้เขียนก็มีบทบาทรับผิดชอบดำเนินการเรียนการสอนออนไลน์ให้นิสิตครูจึงต้องศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ความรู้ทางวิชาการจากแหล่งต่างๆ เพื่อกำหนดวิธีปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเกี่ยวกับการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกโดยนำองค์ความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนออนไลน์ การเรียนรู้เชิงรุก ผสมกับประสบการณ์ของผู้เขียนเอง จึงได้องค์ความรู้ในลักษณะใหม่ในประเด็นการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกโดยที่ผู้เขียนจะสรุปองค์ความรู้สำคัญอีกครั้ง เพื่อถ่ายทอดทำความเข้าใจภาพรวมทั้งหมด เริ่มจากส่วนของผู้สอนที่ต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีในการเรียนการสอนออนไลน์ มีทักษะการแก้ปัญหาเมื่อการเตรียมความพร้อมตลอดเวลา และจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนต้องมีความพร้อมในเครื่องมือที่จะใช้เรียนเช่นกับผู้สอน เตรียมพร้อมทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง และเป็นผู้เรียนแบบเชิงรุก ส่วนนโยบายการเรียนการสอนจำเป็นต้องศึกษา ทำความเข้าใจรวมกันให้ชัดเจนทุกประเด็น และติดตามอย่างใกล้ชิด เพื่อนำข้อมูลไปวางแผนการเรียนการสอนได้ถูกต้อง ส่วนเนื้อหาสาระที่เรียน ยึดตามหลักสูตรเน้นตรงประเด็น จำเป็นชัดเจนที่สุดและมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ขณะเดียวกันเครื่องมือใช้สอนออนไลน์ที่ใช้มีความเหมาะสมกับบริบท และมีหลายช่องทางในการสื่อสาร รวมถึงการนัดหมายการเรียนการสอนมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องชัดเจนว่าจะทำอะไร เมื่อไร อย่างไร ทั้งก่อน ขณะ และหลังจัดกิจกรรม ส่วนแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติมต้องมีความหลากหลาย และกิจกรรมการเรียนการสอนถือเป็นหัวใจสำคัญที่สุดในการเรียนการสอนออนไลน์ โดยต้องเน้นแบบเชิงรุกอย่างเดียวนั้น ประกอบด้วยขั้นสร้างความสนใจ ชั้นเชื่อมโยงความรู้ขั้นบรรยาย ชั้นสร้างความรู้ ชั้นอภิปรายร่วมกัน และชั้นสรุปบทเรียนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ถ้าการเรียนการสอนออนไลน์ดำเนินการตามที่ผู้เขียนเสนอไว้ นี้ ถึงแม้ว่าจะกำหนดให้มีการเรียนการสอนออนไลน์ต่อไปในอนาคตอีกนานแค่ไหนก็ตามถ้ามีหลักปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมชัดเจนตามที่ผู้เขียนเสนอแล้วย่อมทำให้การเรียนการสอนออนไลน์มีประสิทธิภาพได้เหมือนกับการเรียนการสอนแบบปกติอย่างแน่นอน ดังที่ผู้เขียนมีความหวังไว้เช่นนั้น และคิดว่าผู้สอนและผู้เรียนที่กำลังศึกษาบทความวิชาการเรื่องนี้ ก็คงมีความหวังเช่นนั้นด้วยเหมือนกันใช่หรือไม่

เอกสารอ้างอิง

- กรมอนามัย. (2562). รายงานสถานการณ์โควิด-19. สืบค้นเมื่อ 11 กรกฎาคม 2564, จาก <https://covid19.anamai.moph.go.th/>
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2553). การออกแบบพัฒนาโปรแกรมบทเรียนและบทเรียนบนเว็บ (พิมพ์ครั้งที่ 15). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ฐาปนีย์ ธรรมเมธา. (2557). *อีเลิร์นนิ่ง: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ E-Learning: From theory to practice*. นนทบุรี: สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับบลิชชิง.
- เทือน ทองแก้ว. (2563). การออกแบบการศึกษาในชีวิตใหม่: ผลกระทบจากการแพร่ระบาด COVID-19. *ครูสภาวิทยากร JOURNAL OF TEACHER PROFESSIONAL DEVELOPMENT*, 1(2), น. 1-10.
- พิมพ์พันธ์ เฉชะคุปต์ และเยาว์ ยินดีสุข. (2560). *ทักษะ 7C ของผู้สอน 4.0*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เมธาวิ จำเนียร และกรกฎ จำเนียร. (2561). ประโยชน์ ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการใช้สื่อออนไลน์ในการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพของโรงเรียนจังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารราชพฤกษ์*, 16(3), น. 113-121.
- เยาวเรศ ภักดีจิตร. (2557). *Active Learning กับการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21*. นครสวรรค์: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- วัชร เกษพิชัยณรงค์ และน้ำค้าง ศรีวัฒนาโรทัย. (2555). *การเรียนรู้เชิงรุกและเทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้การอบรมเรื่องการเรียนรู้การสอนเชิงรุก*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- วิทยา วาโย, อภิรดี เจริญกุล, ฉัตรสุดา กานกายนต์ และจรรยา คนใหญ่. (2563). การเรียนการสอนแบบออนไลน์ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัส COVID-19: แนวคิดและการประยุกต์ใช้จัดการเรียนการสอน. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 9, 14(34)*, น. 285-298.
- สยามพร ศิริวานิน. (2563). *โควิด-19: ความรู้สู่การปฏิบัติ พัฒนาการปฏิบัติ*. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.
- เสถียร พูลผล และปฏิพล อรรถนพบริบูรณ์. (2563). การสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาเภสัชศาสตร์ที่มีต่อการเรียนการสอนออนไลน์ในช่วงโควิดเพื่อออกแบบแนวทางการจัดการเรียนรู้รูปแบบใหม่ของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม. ใน *หนังสือประมวลบทความในการประชุมวิชาการ ครั้งที่ 15* (น. 36-47). กรุงเทพฯ: สมาคมเครือข่ายการพัฒนาวิชาชีพอาจารย์และองค์กรระดับอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย (ควอท) และสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- อมรเทพ เทพวิชิต. (2552). *คู่มือการใช้ Moodle*. นครราชสีมา: ศูนย์นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา มทส.
- อาณัติ รัตนธิกุล. (2553). *สร้างระบบ E-Learning ด้วย Moodle ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: เอช.เอ็น.กรุ๊ป.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). *หลักการสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์.
- โสภาส เกาไศยาภรณ์, วสันต์ อดิศักดิ์ และอนุชิต งามขจรวิวัฒน์. (2560). *การออกแบบการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง: รายการตรวจสอบ*. กรุงเทพฯ: นีโอพ้อยท์.

- Baldwin, J. & Williams, H. (1988). *Active learning: a trainer's guide*. Oxford: Blackwell.
- Bonwell, C. C. & Eison, J. A. (1991). *Active learning: creating excitement in the classroom*. Washington DC: The Washington University.
- Johnson, H. & Johnson, P. (1991). Task knowledge structures: Psychological basis and integration into system design. *Act psychological*, 78(1-3), pp. 3-26.
- Harvard University. (2018). *Active learning*. Retrieved July 11, 2021, from, <https://bokcenter.harvard.edu/active-learning>
- Khan, B. H. (2011). *User Interface design for virtual environments: challenges and advances*. PA: IGI Global.
- Michael, J. A. & Modell, H. I. (2003). *Active learning in secondary and college science classrooms: A working model for helping the learner to learn*. New York: Routledge.
- Shenker, J. I. & Bernstein, D. A. (1996). *Instructor's Resource Manual for Psychology: Implementing Active Learning in the Classroom*. Boston: Allyn & Bacon.
- Silberman, M. (1996). *Active learning: 101 strategies to teach any subject*. Boston: Allyn & Bacon.